

Středočeský kraj

Katastrální výměra: 11 016 ha

Počet obyvatel: 579 747

Adresa URL: www.kr-stredocesky.cz

Středočeský kraj

Od 1. ledna 2000 vznikl a souběžně existuje také samosprávný celek se stejným názvem i územím. Středočeský kraj a Praha jsou jediné dva samosprávné kraje, jejichž území je shodné jako u dříve vzniklých územně-správních krajů. Na rozdíl od ostatních krajů nemá své sídlo umístěno na vlastním území, ale je jím hlavní město Praha.

Jak již název napovídá, Středočeský kraj leží uprostřed Čech. Velikostí, počtem obcí i obyvatel patří mezi největší v republice. Jeho rozloha čítá téměř 14 procent území Česka a je zhruba dvakrát větší, než je průměrná rozloha kraje v zemi. Kraj zcela obklopuje hlavní město Prahu a dále sousedí na severu s územím Libereckého kraje, na severovýchodě s Královéhradeckým krajem, na východě s Pardubickým krajem, na jihovýchodě s krajem Vysočina, na jihu s Jihočeským krajem, na jihozápadě s Plzeňským krajem a na severozápadě s Ústeckým krajem.

Díky poloze bylo území současného Středočeského kraje osidlováno již v pravěku, což potvrzují četné archeologické vykopávky. Nejvzácnější nálezy patřící rodu *Homo habilis* z období nejstaršího paleolitu, tedy 2,5 milionu až 750 tisíc let před Kristem, se v podobě sekáčů, drásadel a dalších památek nacházejí v lokalitě Beroun-dálnice. Z období starého paleolitu, 750 tisíc – 250 tisíc let před našim letopočtem, kdy se po Evropě i Asii pohyboval *Homo erectus* a typickým nástrojem byl pěstní klín, pocházejí nálezy v lokalitách u obce Přezletice. V neolitu se obyvatelstvo živilo především zemědělstvím, k čemuž je kraj s mnoha řekami a nížinami vhodný. Dobře prozkoumány jsou lokality Bylany u Kutné Hory, Miskovice či Březno u Loun.

Důležité a významné nálezy pocházejí také z eneolitu, doby bronzové či starší i mladší doby kamenné. Z doby římské, tedy po odchodu keltů z území středních Čech, se dochovalo mnoho památek po Markomanech. Zřejmě k nejvýznamnějšímu nálezu patří sídliště u obce Ratenice. Nezanedbatelné jsou však i typická pohřebiště, která lze nalézt u obcí Stehelčevy, Třebusice, Tišice, Lužec nad Vltavou, Opočno u Loun a jiných.

Někdy v druhé polovině 6. století začali na území dnešního Středočeského kraje pronikat Slované. Dle archeologických nálezů však víme, že ještě ke konci tohoto století zde žily i některé germánské kmeny, což dokládají nálezy ze Zbuzan u Černošic. Slovanské osídlení zde bylo nejpočetněji zastoupeno v Poděbradsku, Kolínsku, pražské kotlině a Poohří. Osady nejstarších Slovanů se obvykle rozkládaly v nížinných polohách, v blízkosti vodních toků a zahrnovaly jen několik budov. Archeologicky prozkoumaným příkladem může být již zmiňované Březno u Loun.

V pozdější době se začala rozvíjet knížectví. V čele těchto menších územních celků stáli místní náčelníci, knížata. Mezi nimi se postupně nejvíce prosadili Přemyslovci, kteří sídlili na Levém Hradci a v Praze. Levý Hradec byl raně středověkým ostrožným hradištěm. V současné době se nachází na území města Roztoky, v katastru bývalé samostatné obce Žalov. Zajímavostí je, že zde Bořivoj I. nechal v 80. letech 9. století vybudovat první křesťanský kostel v Čechách, jenž byl zasvěcen sv. Klimentu. Tato lokalita dnes patří mezi národní kulturní památky.

Ve 13. století došlo k velkému těžení zlata a stříbra. Středočeská města jako Kutná Hora či Příbram se tak na dlouhou dobu stala pokladnicí českého státu. Významu nabývala i další města a obce, která patřila buď panovníkovi nebo české šlechtě. Ze středních Čech se tak stávalo jakési předpolí hlavního města, které Prahu zásobovalo surovinami, potravinami i dalším zbožím. Vedly tudy všechny důležité zemské stezky, událo se zde mnoho bitev a historicky důležitých událostí. Přes všechny válečné, morové i další útrapy se region pokaždé vzpamatoval a do dnešních dnů se nám dochovalo mnoho historicky cenných památek, které přijíždějí obdivovat turisté nejen z Evropy, ale z celého světa.

Středočeský kraj je odnepaměti považován za opravdové srdce Čech. Právě zde se objevila nejstarší sídla v zemi a později se tu odehrála i řada historicky významných událostí, jež mnohdy zasáhly do dějin celé Evropy. Díky této bohaté minulosti má dnes každá oblast středních Čech svá památná místa, historické i kulturní dominanty.

Město Kutná Hora je jako zatím jediné místo ze Středočeského kraje zařazeno na Seznamu světového dědictví UNESCO. Stalo se tak v roce 1995. Vyhlášené území zahrnuje městskou památkovou rezervaci Kutná Hora a katedrálu Nanebevzetí Panny Marie v předměstí Sedlec. Kutná Hora představuje středověké královské město, jehož prosperita a výstavnost byla podmíněna i úzce spjata s bohatstvím místních stříbrných dolů, které mu přinesly slávu.

Mezi národní kulturní památky nacházející se ve Středočeském kraji se řadí významný románský kostel sv. Mikuláše ve Venci, románský kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory, původně raně gotický hrad Český Šternberk, kostely sv. Václava a sv. Klimenta ve Staré Boleslavi, zámek Mnichovo Hradiště, městské opevnění v Kouřimi, hradiště a keltské oppidum Závist, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, empírový zámek Kačina, kostel Panny Marie s klášterem Svatá Hora nad Příbramí, Vlašský dvůr v Kutné Hoře, Sázavský klášter, zámek Březnice, kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi, kostel sv. Bartoloměje v Kolíně, původně gotický hrad, nynější zámek Žleby, hrad Kokořín, Přemyslovské hradiště Levý Hradec, Památník Lidice, zámek Konopiště, slovanské hradiště Slavníkovců Libice, hrad Křivoklát, slovanské hradiště Budeč, zámek Veltrusy, zámek Hořovice, zříceniny hradů Žebrák a Točnick, hrad Karlštejn a socha sv. Petra ze Slivice z doby kolem roku 1395. Všechny výše jmenované památky jsou hojně navštěvovány turisty a tvoří historické dominanty středních Čech.

Na území středních Čech se nalézají obrovské kulturní bohatství. Není se tedy co divit, že k návštěvě lákají i mnohá muzea, skanzeny a památníky, které se zabývají jak nejstarší historií, tak i minulostí vcelku nedávnou a uchovávají cenné a obsáhlé sbírky. Ty mapují historii, kulturní vývoj, přírodní bohatství i duchovní význam konkrétních míst. Nezastupitelné místo však mají i další. Mezi všemi jmenujme archeologický skanzen Altamira, Buštěhradské muzeum Oty Pavla, hornický skanzen důl Mayrau, hornické muzeum Příbram, Jawa muzeum Rabakov, muzeum T. G. Masaryka a spousta dalších. Kraj se také pyšní spoustou galerií a dalšími místy, ve kterých se návštěvníci dozvědí o umění historickém i současném.

Pro Středočeský kraj je charakteristická rozvinutá zemědělská i průmyslová výroba. Ta zemědělská těží z vynikajících přírodních podmínek severovýchodní části. Kraj vyniká hlavně rostlinnou výrobou, pěstováním pšenice, ječmene, cukrové řepy, brambor, v příměstských částech ovoce, zeleniny a okrasných rostlin. Rozvíjí se pěstování energetických plodin, zejména řepky olejky a podobných.

Krajina středních Čech je typická velkou rozmanitostí. Na malém území soustřeďuje pestrou mozaiku různorodých přírodních lokalit. Na jednom místě tak může návštěvník spatřit hbitou teplomilnou ještěrku zelenou a zároveň lomikámen vždyživý, tedy chráněnou rostlinu, která je pozůstatkem chladnějších dob. Středočeský kraj se nemůže chlubit horskými štíty a pláněmi s kosodřevinou ve velkých nadmořských výškách, přesto si tady mohou přijít na své i nároční turisté. Krásu neporušené přírody je možné obdivovat především v pěti chráněných krajinných oblastech, ale také v rozlehlých brdských lesích nebo na březích řek bez ohledu na to, zda návštěvník vyrazí pěšky, na kole, či popluje lodí. Daleké rozhledy do krajiny jsou místo na horských štítech k nalezení na rozhlednách a vyhlídkových místech.

Nachází se zde také nejmenší chráněná krajinná oblast České republiky, CHKO Blaník, která představuje vyváženou mozaiku lesů, polí, luk, menších rybníků a venkovských staveb s četnými historickými památkami. K návštěvě však lákají i další nádherná přírodní místa, ke kterým patří přírodní park Džbán se svébytnou krajinou, mnohotvárná chráněná krajinná oblast Český kras s příkrými kaňony a roklemi, chráněná krajinná oblast Český ráj s charakteristickými skalními městy a spoustou rozličných živočišných i rostlinných druhů, chráněná krajinná oblast Kokořínsko proslulá romantickými roklemi a především unikátními pískovcovými věžemi, hustě zalesněná chráněná krajinná oblast Křivoklátsko, národní přírodní rezervace Karlštejn, soustava opuštěných jámových vápencových lomů Velká a Malá Amerika i mnoho dalších.

Významné místo v přírodě Středočeského kraje zabírá nádherná krajina CHKO Český ráj, která byla v roce 2005 vyhlášena geologickým parkem UNESCO.

Samostatnou část Středočeského kraje tvoří venkov, kde návštěvníky čeká pohodová atmosféra i spousta nových zážitků. Na některé jízdně, kterých je v kraji kolem stovky, si zájemci mohou ověřit pravdivost rčení, že pohled na svět je nejkrásnější z koňského sedla. Lze taky vsadit na jistotu, kterou představují prázdniny u Slapské přehrady, Orlíku či na Sázavě. Díky husté železniční i silniční síti se turisté snadno dostanou k většině zajímavých míst.

Pro milovníky sportovních klání je připraveno několik golfových hřišť a spousta jiných sportovišť. Kromě toho se ve Středočeském kraji koná mnoho sportovních akcí, které lze navštívit jako divák či se aktivně zapojit. Vedle běžných druhů sportů, jako je tenis, fotbal, lední hokej, volejbal nebo košíková se tady provozují sporty méně obvyklé – například pozemní hokej či házená. Najde se tu i několik lyžařských středisek, která zájemcům o lyžování nabízejí dobré služby.

Samostatnou část sportovního vyžití ve Středočeském kraji tvoří vodáctví, pro které je region mnoha známých řek více jak vhodný. Vodáky, ale i dalšími je hojně využívána řeka Berounka, tedy levobřežní přítok Vltavy. Jde o řeku se silně kolísavými vodními stavby. Téměř celý její tok je splavný i pro otevřené sportovní lodě a využíváný ke koupání a sportovnímu rybolovu.

Nejnávštěvovanější jsou úseky v chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko a úsek v Českém krasu, zejména Vodácká naučná stezka Berounka. O hojném využití řeky vodáky svědčí i vodácká tábořiště Skryje, Roztoky u Křivoklátska, Zbečno, Račice, Nižbor, Beroun, Srbsko, Žloukovice, Butov či Karlštejn.

Sázava, další známá řeka, mezi trampy a vodáky nazývána Zlatá řeka, je dlouhá 225 km, z čehož je více jak 208 km sjízdných na sportovních lodích. Na dolním toku je vybudována vodácká infrastruktura, působí zde řada půjčoven vodáckého vybavení. Méně navštěvovaný je střední tok, ale i zde jsou vodácky zajímavá místa, hezká příroda, občas mírné peřeje a řada sjízdných jezů.

Za vodní dominanty však lze považovat řeku Labe a hlavně pak Vltavu, na jejímž toku se nachází mnoho turisticky zajímavých i vyhledávaných přehrad. K oblíbeným patří Orlick, Kamýk, Slapy či Štěchovice. Vyhledávaná je také přehradní nádrž Želivka.

Středočeský kraj je v současnosti hojně vyhledávanou turistickou destinací, ve které jsou k nalezení historické památky, krásné přírodní scenérie a přívětivá atmosféra venkova. Všechny tyto části byly a jsou hlavními pilíři atraktivity tohoto regionu. Díky rozsáhlému dědictví je zde stále co zkoumat i objevovat.

Lákavá je také rozmanitá kulturní nabídka představující široké spektrum zážitků od komorních koncertů vážné hudby v romantickém prostředí hradů a zámků, až k elektrizující atmosféře rockových festivalů.

Středočeský kraj není pouze místem krásné zachovalé krajiny a mnoha kulturních památek, ale také regionem, kde se konají významné kulturní, sportovní i společenské akce. Ačkoli se zdá, že je jeho věhlas poněkud zastíněn Prahou, návštěvníkům má rozhodně co nabídnout. Ať už se jedná o již zmíněnou malebnou krajinu, která se pro mnohé umělce stala celoživotní inspirací, či významná rekreační letoviska, kterých je zde nespočet. Téměř v každém městě i obci se nachází nějaká významná či významnější památka. Kapliček, kostelů, ale i zámků je k nalezení nepřeberné množství. V mnoha vsích se pořádají tradiční zábavy, průvody a další kulturní akce, na které jsou zváni všichni. Pokud se na nějakou vypravíte, zjistíte, že místní obyvatelé jsou srdeční milí lidé, kteří rádi přijmou turistu do svých řad.

OKRESY

Okresní úřady na území České republiky ukončily svoji činnost 31. prosince 2002, takže od 1. ledna 2003 představují okresy pouze územní obvody policie, soudů a některých jiných státních institucí.

Ve Středočeském kraji jsou tyto okresy:

Benešov
Beroun
Kladno
Kolín
Kutná Hora
Mělník
Mladá Boleslav
Nymburk
Praha-východ
Praha-západ
Příbram
Rakovník

SPRÁVNÍ OBVODY

Obce s rozšířenou působností představují nový typ obcí vykonávajících státní správu v přenesené působnosti. Jsou obcemi s nejširším rozsahem výkonu státní správy v přenesené působnosti. V jimi spravovaném území se nacházejí i obce s pověřeným obecním úřadem.

Ve Středočeském kraji jsou tyto správní obvody obcí s rozšířenou působností:

Benešov
Beroun
Brandýs nad Labem
Čáslav
Černošice
Český Brod
Dobříš
Hořovice
Kladno
Kolín
Kralupy nad Vltavou
Kutná Hora
Lysá nad Labem
Mělník
Mladá Boleslav
Mnichovo Hradiště
Neratovice
Nymburk
Poděbrady
Příbram
Rakovník
Říčany
Sedlčany
Slaný
Vlašim
Votice

